

ТИЖНЕВИК - REVUE HEBDOMADAIRE - ТРИДЕНТ UKRAÏNIENNE

Число 15 (73), рік видання III. 10 квітня 1927 р. Ціна 3 фр. (Prix 3 fr.)

Париж, неділя, 10 квітня 1927 року

Самим фактом свого перебування за кордоном, своїм поведінням, що твердо зазначає нашу одрубність, наші емігранти здобули вже собі фактично у чужинців признання своєї національності. Але гірше стоїть справа юридично перед відповідними владами. За свою національну приналежність доводиться боротися, і часто й густо нам проти нашої волі накладають чужу, ворожу нам національність, помічаючи її в документах.

Не спинятимемося тут на причинах цього явища, на ненормальності його, на тому, як болюче відбивається воно на нашому моральному стані. Це речі відомі. В обороні своїх прав ми ніколи не склали рук.

Меморандум Генеральної Ради Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції, вкритий масою підписів наших земляків з найглухіших куточків Франції, з яким вона в цій справі вдалася до Ліги Націй, — це ще одне зусилля в цьому напрямку.

Звісно, ми не покладаємо надій на його наслідки. Щоб досягти якихсь результатів в цій царині, треба систематичних заходів еміграційних центрів перед органами влади різних країн, планомірної й координованої роботи їх на міжнародньому полі, в Женеві, коло Ліги Націй та в Міжнароднім Бюро праці. До потреби цього ми не раз наvertsали вже керуючі кола нашої еміграції. Це в наших можливостях.

Тому ми вітаємо цю ініціативу Генеральної Ради у Франції. Незалежно від результатів, це правильний шлях оборони своїх прав: всюди і завжди одстоювати своє ім'я, своє право, право, здобуте непокитною волею українського народу, освячене збройною боротьбою за державність України, кров'ю тих, хто загинув за це, трудом тих, хто живе, самим існуванням Української Народньої Республіки.

Боротьба за право на свою національність, на власне ім'я, що її можна провести тільки спільними силами, об'єднаними в одне суцільне, ще раз наочно доводить потребу загальної організації еміграції.

Оборона права, захист матеріяльних інтересів, охорона праці й здоровля, допомога моральна й здобуттям роботи та іншими засобами, задоволення духовних потреб та підняття культурного рівня, — все це потреби загальні еміграції, що, розсіяна по закутках часто невеличкими купками чи й по одинці, заробляє собі на хліб.

Всі ці справи — загально-емігрантські, загально-національні — повинні покривати суперечки ріжні, розходження, течії чи орієнтації і знаходити своє розрішення в загальному органі еміграції, що стоїть по-над усім тим, яким, наприклад, у Франції єсть Союз Українських Емігрантських Організацій.

Несовісна агітація проти об'єднання, об'єднання, що обслуговує потреби усієї еміграції, розкладова робота ріжних ворожих чинників, що беруться до найганебніших способів, йде на користь тільки тим, хто заінтересований, щоб розбити й знесилити еміграцію; яка являється червоним насильникам сіллю в оці.

Цим деструктивним заходам наявних та потайних агентів Москви і тих, хто — свідомо чи несвідомо — л'є на їх млин воду, повинні здорові елементи нашої еміграції дати належну одсіч, одстоюючи й зміцнюючи свої організаційні центри.

ЦЕРКОВНА СПРАВА В УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ.

Погляди на релігію й церкву існують ріжні. Але по-за тими особистими поглядами не можна одкидати певного значіння релігії й церкви в життю нації й держави. Зокрема для нас чинник цей в ріжні моменти нашої історії мав значіння то позитивне (литовсько-польська доба нашої історії), то негативне (доба російська): Отже, слід собі ясно знати справу значіння цього чинника по-за тими чи іншими суб'єктивними поглядами,

*) Див «Тризуб» ч. 14 (72) — «Непорозуміння чи нерозуміння».

— бо инакше не використаємо позитивного досвіду історії та повторюватимемо старі помилки.

Церква і держава в своїх основах — дві різні сфери. Держава — це установа людська, що лікнється про земні інтереси своїх громадян. Церква — це інститут божого походження, ціль її — не тимчасове добро людей, а інші, ідеальні цілі, так само й засоби, які вона вживає для досягнення своїх цілей, теж різняться од способів державних. З огляду на таку різницю природи церкви й держави, сполучення їх в цілість одного організму з засади не можна визнати природним. Як царство не од світу цього, церква, в формі релігійної громади, не входить в організм держави, як складова її частина, а творить окрему, в своїй ідеї звершену устанovu, що стоїть незалежно од держави.

Але ж для докінання завдань своїх у межах земного існування, церква має увійти у певний зв'язок з системою земних людських відносин, — перш за все з тим державним організмом, в форм як якого існує людська громада. Держава, як сонце, однаково світить на праведних і неправедних, в інтересах земного добробуту людей вона забезпечує функціонування тих громадських організацій, що повстали в її лоні та не перечать її засадам. На тій правій основі християнське населення дістає од держави право на таку організацію свого устрою та громадських відносин, яких вимагають його релігійні стремління. Держава визнає за церквою характер самостійної громадської організації та дає їй правну охорону приватних і публичних прав. З того повстають правні відносини між церквою та державою. Ті відносини кінче мусить бути устанавлено, бо де неправильно чи неясно окреслено права церкви, як громадської установи в державі, там замість ладу й миру треба сподіватися всяких конфліктів, — та це так звичайно й буває.

Головною основою в устанавленню взаємовідносин між церквою та державою стає право незалежності церкви, як релігійної громади, в її внутрішньому життю. І першим тут встає питання свободи релігійного сумління. Свобода сумління — це право кожної людини додержувати одверто, без зовнішніх перешкод, те релігійне переконання, яке хто вважає для себе за найбільш відповідне, — в якому хто народився, чи виховався, чи яке обрав собі з доброї волі. Держава й має стояти на стороні свободи сумління кожного свого члена, не вмішуючись в цю приватну, особисту сферу життя своїх громадян і лише забезпечуючи її недоторканність. І опіка, і переслідування державою тих чи інших релігійних переконань однаково некорисні і для держави, і для церкви та й взагалі для поступу людства. Провідники церкви старозавітньої засудили й покарали Христа засобами державними і якраз на основі охорони непорушності віри. Тої самої помилки допустилася римська державна влада, переслідуючи християн за невизнання державного культу. В дальшій історії християнства найбільш яєнравий приклад шкідливості зовнішніх репресій в сфері релігії бачимо внаслідках заопікованої діяльності інквізиції. Взагалі з погляду засадничого до факту зовнішньої охорони віри й церкви можна ставитися лише негативно. Під поліційною опікою держави живе релігійне чуття гасне, нищиться. Дух живе там, де хоче, тому яке-будь насильство в ділянці релігійного сумління або убиває дух, або звертає його на кривий шлях, або викликає живий опір і звичайно закінчується все одно перемогою духу. Держава може боротися лише з проявами релігійних вірувань в формі влочинів, а не з самими віруваннями, і кожний громадянин користується свободою сумління — до того часу чи до тої міри, поки проявами своїх переконань не порушить чийсь — приватних чи публичних — правних інтересів.

Такі міркування послідовно приводять до висліду про конечність одділення церкви од держави. Коли держава провадить тенденцію поглинути церкву, то в цьому виявляється дух поганства, — старі первісні тенденції, од яких людство одійшло з такими жертвами, — людською кров'ю християнських мучеників. Навпаки ж, підпорядкування держави провідним впливам церкви оплачено великими стражданнями людського

духу, що з такими труднощами боровся за здобутки культури. Щоб правильно розвивалася держава, що провадить людські інтереси, і церква, що представляє абсолютні ідеали, треба відділити їх одне від одного в житті людському. Цим держава не одкидає релігії, — вона лише не вмішується до того, що не належить до неї — до сфери її чину; цим вона так само не усуває громадського впливу церкви на життя держави; коли точно розмежувати цивільну громаду од громади релігійної, провести належну межу між тим, що кесарево, світське, та тим, що боже, церковне, то цим лише розчиститься шлях до релігійного впливу церкви на громадське життя, і той вплив лише стане свободним, нормальним.

Розуміється, це надто загальні і теоретичні основи для встановлення взаємовідносин між церквою і державою. Практичне переведення їх, пристосування їх до кожного народу і держави вимагає певних корективів у кожному окремому випадку. Хоч церква Христова одна й єдина, але історичних церков єсть багато і кожна з тих церков живе й діє у властивих їй умовах громадських, національних, державних. В залежності од тих умов чин та діяльність кожної церкви відмінні від чину й діяльності іншої церкви, що живе в інших умовах. Тому хоч засади взаємовідносин церковно-державних скрізь у церкві православної мали б бути однакові, проте, в кожній окремій історичній церкві, що існувала коли чи тепер існує, відносини між церквою й державою устанавлюються під більшим чи меншим, а звичайно — значним, впливом місцевих обставин. Не можемо та й не маємо ухилитися і ми од цього необхідного корективу реального життя, — в конструкції взаємовідносин між церквою і державою маємо прийняти до уваги як старі традиції наші що-до церкви, так і вимоги сучасних обставин, в які буде поставлено життя держави і церкви по унормаленню становища на нашій землі.

По великій руїні, якої зазнала й зазнає Україна, ледве чи зможуть зараз же розпочатися нормальні процеси у всіх ділянках життя взагалі, — отже, трудно цього сподіватися і в справах церковних, порушених та дезорганізованих цілою системою большевицької влади. То ж ледве чи можна буде у всій повноті додержати ідеальні засади і в точці відносин між церквою і державою. В якій мірі потрібно буде від тих засад відступити, про це трудно тепер сказати. Досить взяти на увагу той факт, що на території України появилася вже кілька церков, які однаково іменують себе православними та однаково претендують на виключне тут поширення. Але серед тих церковних організацій єсть і такі, що безумовно ворожі інтересам української нації і держави, — різні модифікації колишнього московського єпископату на Україні. На основі самої лиш засади свободи сумління дати волю діяльності цих злочинних, з погляду національно-державного, організацій було б повторенням тої помилки, що вже раз знайшла собі місце у нас, коли на чолі української національної церкви стояв єпископат московський в голові з Антонієм Храповицьким. Методи діяльності цих quasi-церковних організацій лежать в площині не свободи сумління, а політики, — отже в тій самій площині треба шукати і способів противодіяння. В таких обставинах, додержуючи засад свободи сумління в сфері релігійній, слушно й законно буде утворити сприятливі обставини для такої організації, що провадить діяльність конструктивну з погляду національно-державних інтересів, — і навпаки. З цього погляду уявлялося б бажаним задержати на певний час чинність декрета Директорії 1-го січня 1919 р. про автокефальність української церкви, — декрета, що стоїть на ґрунті зв'язку між церквою і державою. Мотиви, що у свій час викликали той декрет, правдоподібно матимуть рацію і по знесенню окупації, навіть ще в більшій мірі. З унормуванням же загального становища треба перейти до найбільш раціональної системи відносин між церквою й державою.*)

*) Навіть у Сполучених Штатах Північної Америки, що вважаються за державу класичну з погляду переведення засади свободи сумління, засаду ту не переведено послідовно до самого краю. Тут, напр., примусово

Система ця, як про це вже вгорі говорилося, полягає в розподіленні функцій церковних і державних та в розділенні церкви і держави. Чи та система відповідає національним нашим інтересам? На це можна відповісти лише позитивно, — розуміється, з певними корективами, що диктують їх обставини місця й часу. Перш за все треба сказати, що історичні обставини увільнили українську церкву від фактичної перспективи персоніфікувати голову церкви у політичній владі, як це було в церкві византійській та в церкві російській, де головою церкви був царь — імператор византійський чи російський (Свод Зак. Рос. Імп., т. I ст. 63-65). Церква українська і на початках нашої державності не засвоїла собі такої практики, і після, перебуваючи в державі з чужовірною владою, не могла прийняти таких церковно-правних вислідів. Тож, згідно з догматичною православною наукою, єдиним духовним головою церкви єсть у нас Христос, вічний і незмінний голова церкви. Що ж до зовнішніх справ церкви, — тих справ, що ними церква, як духовна установа, входить у певні відносини із зовнішнім світом, то українська церква і з цього погляду захувала — може більше, як яка инша церква — старохристиянські основи церковного устрою — устрою соборного. Соборність це, так би мовити, система церковного народоправства, співучасть всіх складових елементів церкви — народа, кліра, єпископата — в справах церковних. В тих краях, де справами опікувалася державна влада, самодіяльність церковної громади звичайно здержувалася й підупадала, а то й припинялася; між тим під чужовірною владою, що не давала такої опіки церкві, сама церковна громада мала своїми справами турбуватися, обороняти інтереси церкви од несприятливої акції державної влади та навіть боротися з тою владою за інтереси церкви. І коли, наприклад, бачимо, що в старій Московщині, а після в Росії, де державна влада взяла близько до рук церковні справи, засада соборності не виявляє найменшого чину, то з другого боку у східних патріярхатах — під турецькою владою та на Україні — під владою католицькою православна громада виявляє, в більшій чи меншій мірі, самодіяльність у справах церковних. Особливо позначилося це на Україні, де всі складові часті церковної громади — не лише єпископат і священство, але й паства — маса церковної громади — виявили велику активність в творенні церковного життя, в обороні церковних інтересів, в рішучій та енергійній боротьбі за них. Тут між иншим широко розвинувся виборний порядок в обсажжуванні церковних посад, розвинулася організація церковних братств. Ця риса церковної самодіяльності уявляє велику цінність громадську. Вона вже й тепер розвинулася на Україні, в автокефальній церкві, їй належить велика роля в дальшому. Й майбутній уряд український мав би утворити умови, сприятливі для найширшого її розвитку. На соборній засаді й утвориться такий устрій, що сувереном зовнішнього життя церкви стане не персоніфікований голова політичний (як у де-яких православних державах, найвиразніше — в колишній Росії) або духовний (як у католиків), а колективна воля самої церковної громади в найтіснішому єднанні усіх її складових елементів — ієрархічних та мирських. Цим буде у нас вирішено і характер відносин між церквою і державою в умовах роздільного їх існування. Коли справами церкви буде заряджувати церковна громада, що складається з членів церковної пастви та разом громадян української держави, то як не дасть вона в кривду інтересів церковних, так, з другого боку, в життю й діяльності церкви не буде занежаяно інтересів народних — в широкому значінню. В світогляді української церковної громади, як колись у давні історичні часи наші, сплетуться в один гармонічний комплекс інтереси церкви і нації, і це дасть основу для здорового розвитку церковного життя, вільного од вузького клерикалізму, гарантує церкву од зайвих секуля-

шануться недільний дець, і в цей день заборонено одчиняти не лише кramниці, але й бібліотеки, театри, цирки. В законодавстві окремих штатів містяться постанови, щоб особи, обрані на адміністративні посади, не були безрелігійні.

ризаційних замахів з боку держави, а взагалі поставить на найбільш раціональний ґрунт відносини між церквою і державою. Найкращий приклад такого ладу бачимо у Сполучених Штатах Північної Америки, де церкву відділено од держави, і не має вона характеру державної установи, проте провадить свою діяльність без конфліктів з державою та високо стоїть у свідомості громадянства.

Не можу обійти ще одної точки в справі становища церкви в українській державі. Крім церкви православної, на терені України існують і інші християнські церкви — католицька, греко-католицька, протестанська. І до них державна влада має поставитися певним способом — з увагою до їх законних потреб та з застереженнями до можливого порушення українських національно-державних інтересів. Держава, розуміється, вимагатиме, щоб для українців, так само як і для людей кожної іншої національності, в кожній конфесії забезпечено було національний характер релігійного їх життя. Так само одним з перших завдань організованого устрою української держави що-до тих конфесій мало б бути установа окремої тут для них церковної адміністрації; кожна християнська конфесія мусила б мати свій окремий адміністративний осередок на Україні, а не в іншій державі.

Я не докінчив би мови про українську церкву в державі, коли б не торкнувся де-яких окремих питань цього обсягу, які мені доводилося чути, які бентежать людей і обов'язують відповісти на них.

Перше питання — про національність в церкві. У самому виразі «національна церква» вбачають внутрішній конфлікт самого змісту. Адже християнська релігія оголосила засаду незалежності релігії від національності («в християнській церкві нема єдина й юдея»); Христос заснував церкву, що повинна бути єдина, вселенська, світлова. Це дає підстави де-кому (людям, що схиляються до універсалізму католицької церкви) говорити, що національний характер церкви звужує абсолютний та універсальний характер християнства.

Такі твердження полягають на хибному з'ясуванню суті й форми в християнстві і зокрема в християнській церкві. В своїх принципіальних, ідеологічних основах церква єдина, вічна, незмінна. Але у формах свого історичного життя, що утворені генієм людського духа, вона підлягає натуральним змінам в процесі того життя. Ті зміни звичайно припасовуються до ріжниць, які характеризують людство, — його дух, життєві його форми. Найбільш характерні ріжниці у властивостях людства полягають в його національних рисах. І от бачимо, що в міру того, як самовизначалися різні народи, націоналізувалася й церква, як одна з форм народнього життя. Християнські народи ріжняться й поділяються між собою, разом з тим наступає поділ церковний, і церква кожного народу одбиває в собі його національну психіку. Вже в перші часи християнської історії з єдиної християнської церкви виділяються окремі церковні організми — перси, вірмени, араби, конти та інші. Та емансипація церковна, поруч з національною, продовжується в дальшій історії, і найбільш показний факт з цього поля — церковне роздвоєння християнства на дві основні половини, — на єлінізований Схід та латинізований Захід, відповідно двом основним національним культурам того часу. На цьому подія не спиняється: з романо-германської групи виділяються церкви — латинська, німецька (протестанська) і англійська. Такий самий поділ відбувається і на Сході. Утворюються чотири патріархати, кожний з них має властивий етнічний склад. Церковна боротьба між грецьким та слов'янським світом доводить до утворення самостійних церков слов'янських — сербської, болгарської. В лоні самого слов'янського світу той поділ провадиться так само на основі національній: стара руська церква поділяється на українську та московську; коли політичні обставини приводять їх до штучного об'єднання, то зміна тих обставин натуральним має наслідком поновне розділення цих двох окремих національних церков. Отже, факт окремого існування української церкви — це лише один з проявів світового явища. Як усі згадані процеси церковної емансипації

були нормальні і необхідні, так нормальний і необхідний і цей факт — існування окремої і незалежної української церкви. І як аналогічні факти в історичному процесі життя інших народів сприяли їх поступові, так і окрема й незалежна українська церква стає з передумов нашого поступу духового.

Доводиться ще чути од членів де-яких демократичних угруповань твердження, що взагалі церква — елемент реакції, що тому розвиток церковного життя загрожує засадам демократії. Це непорозуміння базується, очевидно, на де-яких окремих фактах з життя церкви, головню на ролі церкви в російській державі, де церква дійсно була зброєю в руках реакційної влади. Отже, церквою, як і всякою іншою громадською організацією, можна зловживати, використовуючи її для невідповідної цілі; але це не можна ставити на рахунок самій церкві, як такій. Церква сама по собі стоїть по-за та по-над політичні та соціальні категорії. Для церкви — кожна влада од Бога, таг само всі стави людства однаково покликає вона до морального поступу; тому не стоїть вона на перешкоді кожному чину, що до того поступу змагає. Зокрема, що-до демократизму, то християнство вважати можна, в його початках і основах, за течію в найбільшій мірі демократичну. Основоположник християнства народився і виріс не в княжих палатах, ближчих співробітників собі обрав не з найвищого соціального стану і закликав до моральної висоти усіх, не зважаючи на особи й стани. Коли християнство в певні доби історії пригасало, то це було наслідком зловживань, що понижувало в життю людському його високу науку. Зокрема, демократи не мусять занехати того факта, що сама демократична ідея, як зародок нинішніх течій демократичьих, вийшла з релігійного ґрунту, з течій гуманізму та духового відродження доби ренесанса. Найбільш характерний вияв того напружого бачимо як-раз на Україні, де церкву й націю полішено було, як презирливо казали вороги наші, міщанським кравцям, шевцям та мужикам. І тоді, як і ніколи і ніде на світі, церква не замикалася в рамці одного якого-небудь соціального стану, і серед видатних діячів церкви мали ми тоді таких, наприклад, як вельможні та багаті князі Острозьські; але переважний кадр тодішньої церковної громади складався з селян та міщан, напрям всієї діяльності церковної був суто-демократичний, концентруючись в таких всенародніх установах, як церковні братства. Ті братства поборювали, еживаючи сучасну термінологію, реакцію тодішніх панів-перевертнів та тогочасних спанілих єпископів, що не раз з погордою одвертали ся од тих зневажених шевців, кравців та взагалі од мужицької нації. Отже, справжні прихильники демократії можуть в історії церкви взагалі, а в історії церкви української зокрема та особливо, знайти досить елементів глибокого демократизма. Але, розуміється, не мусять вони шукати тут відповіді на питання боротьби політичної, боротьби станів, — християнство ту боротьбу не загострює, а примиряє — на основі гуманізму, визнання рівності всіх людей, їх права на кращу долю та високу людську гідність.

В наших інтересах, щоб цей фактор мав для час значіння соціально-позитивне та корисне. Але для того в першу чергу маємо поставитися до його уважливо і здати собі справу його ваги й значіння в життю нації й держави.

О. Лотоцький.

ПІДРУЧНИКИ В ШКОЛАХ СОВІТСЬКОЇ УКРАЇНИ В ОЦІНЦІ Я. РЯППА

Прихід большевиків на Велику Україну в 1919-20 р. р. зразу відзначився реставрацією старого й, здавалося, вже зданого до архиву порядку користування в школі підручниками. Як відомо, большевицька влада видала в той час своєрідний *index librorum prohibitorum*,

куди занесла цілу низку підручників, що видано було українською мовою в попередні два роки з моменту утворення Української Держави засобами земств, кооперативів і приватних видавництв. В цей список увійшло сто двадцять підручників, серед яких здибуємо підручники арифметики Верещагіна, Шарка, Чепіги і т. д., алгебри Граве, геометрії Супруна, фізики Заліського, не кажучи про безліч читанок, граматик, підручників з історії, географії та природознавства.

Усунення з шкільного вжитку всіх цих підручників мотивувалося тою причиною, що вони визначалися аполітичністю, відсутністю матеріалістичного світогляду та підходом до даної дисципліни з антимарксистської точки погляду.

Отже наркомос поставив певні вимоги, яким має задовольняти совітський підручник, а контроль над тим, в якій мірі кожний підручник відповідає цим вимогам, покладено на Науково-Методологічний Комітет.

Семирічне панування большевиків на Україні дає підставу Я. Ряппові, одному з творців шкільної політики на сов. Україні, підвести підсумок того, що саме зроблено большевиками в продукції підручної книжки.

«Як що зробити зараз генеральний огляд, загальну оцінку наших підручників у напрямку їхньої відповідності новим типам шкіл, шкільним програмам і методам роботи, то ми не маємо ще таких підручників, що цілком відповідали б вимогам», — до такого висновку приходять Я. Ряппо в своїй статті.

Переходячи до огляду підручників з окремих галузів науки, Я. Ряппо зазначає, в чому саме полягають хиби тої чи іншої категорії підручників. Розуміється, не завжди можна погодитися з оцінкою Я. Ряппа, бо те, в чому вбачає він хибу, не рідко є як раз додатна риса підручника з погляду сучасної педагогіки.

Характеризуючи читанки та підручники з математики для шкіл соцвих'у (соціального виховання), Я. Ряппо з жалем констатує, що сільський ухил цілковито домінує в цих підручниках: «місто як виробничий центр, з фабриками й заводами майже не відбивається на сторінках цих підручників».

Коли відійти від інтересів «змички» села з містом, що диктується в данному разі зовсім не педагогічними міркуваннями, а виключно політичними (большевики сподіваються цією «змичкою» зміцнити своє положення), то, розуміється, для хліборобської України тільки й може бути сільський ухил в підручниках соцвих'у, бо він як раз відповідає педагогічному принципу — подавати дітям матеріал відповідно до тих умов, серед яких вони перебувають.

Суспільно-політичний бік читанок теж не задовольняє Я. Ряппа, — «в більшості своїй матеріал цей штучний, надуманий». А чи може бути матеріал суспільно-політичного характеру, та ще з комуністич-

---

*) Див. його статтю «Наша книжкова продукція й радянська підручна книга» «Шлях Освіти», ч. 12. 1926 р.

ним смаком інший, як не штучний і не надуманий, — над цим питанням Я. Ряппо, звісно, зовсім не зупиняється. Ще гірше стоїть справа, на оцінку Я. Ряппа, в школах профос'у (професійної освіти), особливо у ВУЗ'ах (вищих школах).

Навіть математика, як з природи своєї ніякої контр-революції не містить в собі, зазнала суворой критики з боку правовідного комуніста Я. Ряппа: «підручники з математики завжди далекі є від марксистського підходу». Такої ж думки додержується, очевидячки, і Науково-Методологічний Комітет, про що може свідчити факт, який наводить у своїй статті Я. Ряппо: «з підручників вищої математики, які пройшли в 1926 р. через Держнаукметодком, жадний з них не міг дістати в і з и н а д р у к т и м часом, як автори відзначають, що рукописи їхні відбивають зміст прочитаних у ВУЗ'ах курсів».

Отже виходить, що Держнаукметодком забороняє в и д р у к у в а т и те, що викладав професор у вищій школі — навіть з курсу вищої математики! До такої цензури не доходила в найлютіші часи пригноблення друкованого слова навіть царська Росія.

Ще більше не задовольняє Я. Ряппа політичний бік підручників вищої школи: «професор, як і раніше, живе ще у вузьких рямцях свого «предмета», не ув'язуючи своєї дисципліни з усім організмом вищої школи і з оточенням».

«Ми можемо назвати списки літератури, що їх рекомендують професори в своїх програмах і робочих планах, тенденційними в тому розумінню, що у великій більшості цих списків ми бачимо підручники так званого у н і в е р с и т е т с ь к о г о у х и л у (ростріл Я. Ряппа. С. С.), яюді бездоганні в науковому відношенні, але зовсім невідповідні завданням радянської вищої школи».

Таким чином, Я. Ряппо одверто признається, що вища школа не стільки потребує бездоганної науки, скільки підходу до марксизму, до матеріялістичного світогляду.

Щоб поліпшити контроль над підручниками що-до їхньої марксистської витриманности, Я. Ряппо визнає необхідним «запросити в число рецензентів марксистів-комуністів, що працюють по наукових та навчальних закладах». Видно, на думку Я. Ряппо, марксистів-комуністів ще занадто мало в Держнаукметодком'і.

Незадоволення Я. Ряппа підручниками сов. України з політичного їх боку як найкраще свідчить про те, що, не вважаючи на семирічний большевицький режим, на сов. Україні збереглася правдива педагогічна думка. Як що не завжди вона знаходить свій вираз в друкованому слові (на то й встановлено н а у к о в о (?) — методологічний комітет !), то все ж таки пробивається в живому слові педагога.

Невже висновок, до якого прийшов Я. Ряппо, не дає зрозуміти йому, що нема тої сили, яка могла б спинити розвиток духа, бо «дух дише, де хоче».

Ст. Сірополкс.

НАШЕ ЧЕРГОВЕ ЗАВДАННЯ

Нам, українцям, не один раз приходилося чути розмови про те, що «України не було, нет і не будет», або що «Україна — это видумка немецкаво генеральново штаба», та й багато ще іншого чогось подібного. Так говорять про наші змагання визвольні вороги — «собірателі єдиной русской землі», бо ж, зрозуміла річ, питанням самого існування Росії є приналежність України, як звичайної провінції, до Москви — тої України, що своїми природними багатствами, своїм дзерном, цукром та де-якими сирівцями постачала не лише Росію, але й Європу.

І в цьому ми, емігранти, що не позбавлені права вільно говорити, маємо за собою провину, хоч би й намагалися її виправдати, та хоч би такі намагання мали під собою і ґрунт. Такою провиною мусимо рахувати те, що певні ширші кола європейського суспільства, яке безумовно співчуває нам в боротьбі нашій за державність, ще й досі мало поінформовані про ті засоби, якими ми розпоряджали, коли збройною рукою хотіли здійснити свої національні завдання.

Звичайно, в тяжких матеріяльних умовах емігрантського життя на першому місці стоять що-денні злидні, що вимагають найчастіше тяжкої фізичної праці. Алеж завжди знайдуться при добрій волі різнородні мажливості для піднесення при всякій нагоді нашої справи, для інформування чужоземного суспільства й через те створення певної опінії про наші національні завдання, а найголовніше освітлення минулих етапів збройної боротьби та засобів цієї боротьби.

Певна поважна праця в цьому напрямкові йде («Тризуб», «Табор» та інші видання), але ж майже цілковито не освітлено оту надзвичайно позажну сторінку з історії нашої визвольної боротьби.

Хто й на підставі яких даних, на підставі яких наукових чи хоч літературних творів, на підставі яких історичних матеріялів може простудіювати, або принаймні ознайомитися з умовами, в яких на протязі 1919-20 р. р. провадила свою героїчну боротьбу українська армія?

Українська армія в цих роках боротьби винесла на собі весь тягар дикунського большевизму, як в минулі часи стримувала навалу дикунських монгольських орд. Саме географичне положення України творить з неї той коридор, по якому на культурний захід насовувалося східне дикунство, але ж як тоді, так і тепер нарід українській був ніби природною перешкодою — о груди його розбивалася та навала. І як в старі часи, так і тепер нарід український був залишений на власні сили та, мало того, був майже цілковито ізольований в своїй тяжкій боротьбі.

Усе, чого так багато надбав захід підчас світової війни, все технічне та санітарне майно гнило, без потреби нищилося, алеж не могло з нього скористати українське військо. Кому відомо, що в 1919 р. війна з большевиками провадилася тими набоями (10-50 на вояка), що в першу чергу здобувалися на ворогові, а по-за тим вимінювалися у сусідів за цукор, збіжжя то-що? І це в той час, коли Денікин, що йшов

на большевиків з метою реставрації великої Росії, що скерував значні сили проти української армії, був забезпечений набоями, зброєю, одягом, санітарним майном, танками та навіть харчами.

Сміливо треба сказати, що ніхто не уявляє собі, як трагічно гинуло військо українське в осені 1919 року, цілковито позбавлене самої елементарної медичної помочи. Ніхто не знає, що козак, лежучи на возі під час відступу, хворий на плямистий тиф, в гарячці, іноді з температурою в 40°, підводився й стріляв, відбиваючись від ворога, що без усякої жалости, як дикун з XII-XIII віку добивав його, хворого.

Досить того, що армія українська, яка налічувала в серпні 1919 р. до 110 000 комбатантів, наприкінці листопаду лічила вмершими від пошести до 36.000 й хворими до 57.000. Отакі страшні та сумні для нас цифри можемо навести, — вони промовляють за себе.

Коли молода польська держава, яка майже на протязі 2-х років світової війни була тереном спустошення, яка сама з надзвичайними труднощами поборювала економічні зовнішні й внутрішні злидні, зрозуміла, що невдовзі їй прийдеться самотужки зіткнутися з ордами большевицькими, і прийшла на допомогу Україні, ситуація вже була іншою.

З одного боку большевики мали де-що часу, щоб після ліквідації фронтів Денікинського, Колчаківського, Північного та Юденича, оправитися, щоб з'організуватися, поповнити своє військо та забезпечити його, з другого — українське військо вже не посідало теренів, звідки могло б черпати потрібні людські ресурси й мусіло поповнюватися головно реконвалесцентами. Все ж большевики й у 20 р. понесли поразку, до чого в поважній мірі спричинилося військо українське (оборона Галичини, Замостя). Ще й у 20 р. були певні можливості, але й на цей раз Європа була не тільки байдужою, але знову ж таки просто ворожою. Повірила «доброчинцям», які старалися виставити Україну — збольшевиченою.

За весь час боротьби ми базувалися на власних силах і засобах. І хоч мусимо визнати, що подекуди бракувало нам державно-підготовленої інтелігенції, але ж зате ми мали за собою нарід, свідомість народніх мас. Інакше не могло б бути жадних можливостей для продовження боротьби, яка продовжувалася 4 роки, бо розпочалася вона ще у 1917 р. Не менш яскравим доказом такого твердження є наступний етап боротьби за державність, коли нарід стихійно повстав проти уряду гетьмана. Нарешті остаточно це доводить той факт, що боротьба ця ще й досі провадиться на теренах України проти окупанта-москаля.

Все наведене мусить стати отим переконуючим доказом життєвості наших змагань національних, життєвості ідеї нашої незалежної державности, осягнення якої лише й дасть розв'язання так пекучої проблеми сходу Європи.

А з повищого випливає, що найближчим нашим завданням є можливе поширення живим, а головне друкованим словом відомостей, як

про сучасний наш національний рух, так головним чином освітлення тих надзвичайно тяжких умов, в яких провадилася боротьба 1919-20 р. р., щоб з'ясувати причини її теперішнього неуспіху, не зважаючи на героїчні зусилля українського народу.

П. Шандрук.

З МІЖНАРОДНЬОГО ЖИТТЯ.

Становище в Китаї: — Уряди. — Армії. — Заяви Чан-Кай-Шека та Чан-Со-Ліна. — Події в Нанкіні. — Настрої в Пекині. — Англійська опінія. — Большевицька опінія. — Опінія українського села.

Після складних подій, що сталися за останній час на півдні та півночі Китаю, можна вважати, що зараз там існує тільки два уряди, які намагаються стати фактично та юридично національними урядами єдиної китаїської держави, а саме:

1) Уряд південного Китаю, інакше кантонський чи національний. Місце тимчасового його перебування зараз у Ганкоу, але кожного дня може бути перенесене до Шанхаю. Організований він, як це викладалося у «Тризубі», партією Куомінтанг на большевицький зразок. Дев'ять членів центрального комітету цієї партії майже всі суть і членами уряду. Навіть головний командуючий військами єсть разом з тим членом названого комітету, і всі його розпорядження контрастировані партією. Найбільш відомий з членів цього уряду це Євген Чен (напів китаєць, бо мати його американська еспанка), міністр закордонних справ; найбільш впливова особа коло уряду Бородін, офіційний большевицький представник, — зараз майже диктатор кантонський.

2) Уряд північного Китаю, інакше пекинський, на чолі якого стоїть наче б то Велінгтон Ку, європейзований китаєць, одночасно й міністр закордонних справ. Цей уряд юридично репрезентує перед світом цілий Китай, але в самому Китаї не репрезентує нікого. Легальної бази уряд цей не має. У Пекині нема ні парламенту, ні якоїсь іншої установи; нема навіть якоїсь організованої партії, на кшталт Куомінтанга. Теоретично цей уряд виконує обов'язки регента, а фактично — він існує тому, що де в чому потрібний північним військовим силам.

3) Поруч з цими урядами єсть ще кілька провінціальних, де владу виконують різного роду військові генерали.

* *

Головних армій, що грають, як відомо, у Китаї велику роль, єсть три:

1) Південна кантонська армія під командою Чан-Кай-Шека. Цей генерал, як здається, немає повного контролю над своєю армією; дисципліна у нього в війську «совітського» характеру перших часів, бо армія занадто велика та різноманітна. Постачання йде з ССРСР. Влада цієї армії поширена на цілий південь од Ян-Се-Кіанга, за винятком провінції Юнан, що тягне скоріше до Тонкіну (Франція), ніж до Китаю.

2) Північна армія Чан-Со-Ліна, що росташована в Манджурії та в околицях Пекина. Йому наче б то підлягає маршал У-Пей-Фу, — що про нього в останні часи мало що чути, — а також шантунські війська під командою Чан-Сун-Чана, що його було побито під Шанхаєм. Чан-Со-Лін має добрі зв'язки з Японією.

3) Третьою армією командує так званий християнський генерал Фенг-Ю-Сіанг; війська стоять на півночі на монгольських кордонах та

носять назву національних. Генерал цей цілком залежить від ССРСР, і про нього в останній час також мало що чути.

* *

Кожний з цих генералів, що між ними мусить іти чи то боротьба далі чи замирення та згода, виголосили заяви, звернені до закордонної преси.

Кантонський генерал сказав:

— Ми йдемо на Пекин з метою встановити замирення та єдність цілого Китаю. Мої загони вже здобувають перемогу над військами Чан-Со-Ліна. Я наказав новим контингентам вирушити на північ. Ми підемо з півдня, а на півночі проти Чан-Со-Ліна виступить генерал Фенґ, маючи 200 тис. війська. Ми не підемо на які будь компроміси, а подбаємо захопити Пекин, яко мога скоріше.

Маршал Чан-Со-Лін проголосив у свою чергу, що він задоволений поведінкою своїх військ на південному фронті; що він, правда, потребує допомоги держав для боротьби з совітською агітацією, але він рішуче відмовився пересправляти з генералами Чан-Кай-Шеком та Фенґом, бо вони цілком залежать од наказів Москви, з якою він боротиметься до кінця.

* *

Скоро після захоплення Шанхаю, кантонські війська заволоділи й Нанкінгом, міліономим китайським містом на березі Ян-Се-Кіанґа. У Нанкінні концесій немає, чужинці — головним чином японці, американці та англійці, — розсипані по цілому місту і боронити їх було дуже тяжко. Як тільки кантонські війська ввійшли до міста то зараз же, перш за все, вони напали на англійське, американське та японське консульства, розграбували їх, поранили та вбили тих із чужинців, хто попав їм до рук, без розділу віку та статі. Розграбовано та сплюндровано університет, що стояв під проводом американців; ректора його вбито. Так саме розграбовано було усі приватні помешкання чужинців, що повтікали з них буквально голі і босі. Усе це зроблено було військом систематично, по точному плану, такому відомому нам з часів боротьби з большевиками і тепер оце вперше випробованому й на американцях, англійцях то що.

Чужоземці, нападнені кантонцями, масами втікали до великого будинку нафтової американської компанії, що стоїть на горі, на краю міста, приставлений до товстої старовинної мійської стіни. Салдати плашово почали їх переслідувати, обстрілюючи з рушниць та кулеметів. Але тут уже вмішалися англійські та американські бойові караблі, що стояли на рейді в Нанкінні. Ураганим гарматним вогнем зробили вони вогневу завісу і оточили нею будинок, щоб до нього не могли доступитись кантонці, та висадили на суходіл морську піхоту. Втікачів було врятовано від наявної загибелі, але багатьох з чужинців не дораховуються й досі. Що з ними сталось, — невідомо.

* *

* *

Тяжкий непокій панує зараз серед дипломатичних кол Пекина. Усі пригадують собі події боксерського повстання літ тридцять тому назад.

Американці, що досі не ставились поважно до кантонського руху, особливо до лівого його напрямку, зробилися тепер більшими песимістами, ніж усі інші чужинці.

Японці, що так само тяжко постраждали в Нанкінні, як і американці, не втрачають надії на те, що південний генерал Чан-Кай-Шек переможе большевицькі елементи серед свого війська, і погодившись з маршалом Чан-Со-Ліном, зможе встановити спокійний хід життя і на півдні Китаю.

Англійці, вважаючи справедливу, що до нанкинських подій приклав свою руку ССРСР, пропагують думку про спільну морську демонстрацію заінтересованих держав, спрямовану проти Совітів.

А загальна думка, як повідомляють про це європейські кореспон-

денти, така, що події в Нанкіні спровоковано навмисне совітськими агентами, аби зламати значіння й авторитет кантонського Генерала Чан-Кай-Шека та потім повалити його, бо стоїть він на дорозі планів СССР.

Питання зараз уже не про те, як закінчиться громадська війна в Китаї, та чи вийде китайська держава рано чи пізно з етаді хаосу. Справа йде про те, чи стане цілий Китай, опанований СССР, знярядом війни, спрямованої проти цілої Європи, а також проти Америки, та можливо і проти Японії. Межі окремих інтересів держав уже перейдено, і зараз ставиться питання не про що інше, як про світовий мир чи світову війну.

* *

Англійські газети майже однодушно гадають, що події в Нанкіні завчасу підготовані були по совітському плану. Де-які з органів преси та парламентські політики з цього приводу знову розпочали кампанію, спрямовану на те, щоб примусити британську владу перервати дипломатичні зносини з СССР, та вигнати московських полпреда та торгпреда з Лондону.

Усі ці питання, як повідомляє преса, обговорювались на останньому екстремному засіданню ради британських міністрів. Ходять чутки що частина міністрів, маючи на увазі, що в руках англійської влади є нові документи про антибританську чинність офіційних агентів СССР, вимагала негайного розриву з совітами. Однак тих чи інших рішень з цього приводу кабінет не опублікував, крім одного, а саме: британська влада припиняє будь які пересправи з кантонським урядом аж до часу, коли замість анархії не встановлено буде нормальний лад на підвладній йому території. Що ж до англійських прав та й інтересів, то британська влада боронитиме їх всіма приступними їй засобами.

* *

Що думають большевики, про це говорить тов. Риков на з'їзді московських совітів.

— Події в Нанкіні примушують нас побоюватись за світовий мир, бо це річ небезпечна, коли в час міжнародних пересправ зачинають лунати гарматні стріли. Вмішуння до внутрішніх китайських справ (внутрішню справою совітський політик зве грабування та вбивства чужинців у Нанкіні) вряд чи може бути обмежене китайською територією; воно може потягти за собою ускладнення, небезпечні не тільки для Азії, але й для цілого світу. Для СССР така ситуація небезпечна тому, що ворожі совітам політики певні того, що задавити національний китайський рух можна лише тоді, коли будуть роздавлені большевики у Москві.

* *

З останнього листа напів-інтелігентної дівчини з України, з глухого села. Між іншими річами дівчина пише:

— Приїздив до нас вчора московський оратор. Таки кацап, хоч деякі слова по нашому говорять. Зібрав людей, про Китай оповідав, про Шанхай та інші городи. 500 мільйонів китайців тепер, — каже, — пристало до Москви, та нас 150 мільйонів: завоюємо цілий світ. Війни тепер нема чого боятися, проти нас ніхто не встане.

А дядько Х. й питає його:

— А чи єсть у Європі ще хоч одна держава така, як Совіти?

— Яка держава?

— Та така, де б споконвічним народом зайді правила та податок збирали?

— Як Совіти кажете, громадян-крестьянин?

— А вжеж, як Москва.

— Ні, такої в Європі ще нема.

— Ну, коли нема, то ми знаємо, що робити.

— Щож ви будете робити, громадин-крестьянин?

— А те, що як почнеться війна, то ми вас усіх виріжемо.

Так і снавав. Оратор подивився мовчки тайшціов. Я кажу йому потім:
— Дядьку, та ви не боїтесь?
— А чого їх боїтись? Боялися довго. Тепер годі. А як міліція і прийде, то дам пуд жита та й буде кінець.

Observerator.

З П Р Е С И.

— «Парізер-Гайнт» в ч. 335 подає з Берліну таку звістку:

«На знак протесту проти поведження українських соціалістів в процесі Шварцбарда подався до демісії Б. Матюшенко, представник від українських соціалістичних партій в II Інтернаціоналі. Це його рішення є в звязку з резолюцією ексекютиви Інтернаціоналу розпочати слідство про вчинки колишнього міністра праці і соціяліста Безпалко, який фігурує в процесі, як свідок з боку обвинувачення, і який заявив слідчому суді, що Петлюра в погромах не винен». (Е. Т. А.)

Справа, як видно, йде про те, що в літку минулого року на пленумі ексекютиви II-го інтернаціоналу в Цюриху російська соціал-демократична партія, яка не позбавилася і досі націоналістичних звичок і в якій сильні жидівські впливи, виступила з обвинуваченнями проти укр. соц.-дем. роб. партії за відозву, в якій ця остання після парижського злочину підняла свій голос проти ганебних наклепів на С. Петлюру та український рух. На останньому пленумі ексекютиви в Парижі в лютому цього року справу мали розглядати. Але комісія, якій доручено було вияснити її і представити доклад, цього не зробила, бо обидві сторони, одстоюючи свій погляд, подали дуже великий матеріал. Питання розглядатимуть на наступному пленумі.

Отже нема ніякого «слідства», ніяких «вчинків» «колишнього міністра праці і соціяліста» О. Безпалка, який являється членом ексекютиви II-го інтернаціоналу. Звісно, з погляду «Парізер-Гайнта», є вже очевидно злочин виступати «свідком з боку обвинувачення»; злочин, очевидно, все, що може говорити проти Шварцбарда, цього новітнього «Маккабі».

Та по-за тими, делікатно кажучи, «неточностями», в фактах і, може, в формулюванні приводів «демісії» Б. Матюшенка, цей виступ п. Матюшенка, коли тому правда, говорить сам за себе. Ним він одділяє себе від усього українського громадянства, що одностайно, — за винятком окремих одиниць, — повстало в обороні імени покійного Отамана та чести українського народу.

*
* *

— Відома стаття п. А. де Кораб «Une nouvelle puissance se lève sur le Dnièper», що ми її своєчасно одмічали, викликало чи-мало розголосу та шезлесту. Перелетів він і за хинський мур, що ним відділено од-усього світа поневолену совітами землю. Озвалася на нього і офіційна преса.

Щоб якось збити вражіння, яке безперечно робить нове оживлення цікавості і уваги до української справи на заході, московський офіціоз намагається заплямувати джерело інформації «Le Matin'a». Ось як спритно і дотепно робить це п. Риклін в статті: «Что делается на Украине» («Известия», ч. 58). Наводимо у всій красі первотвору:

«Обстоятельства дела станут еще более ясными, когда мы узнаем, что вышеприведенную информацию дал мосье де Курхарскому, пану Корабу, небезызвестный в уголовном мире Александр Шульга (он же Шульгин), один из тех петлюровских министров, который прославился на Украине своими погромами и бандитскими налетами».

Отже, пошивши «Le Matin» у польську газету, за одним заходом і з Ол. Шульгина, що ніколи не був Шульгою, і якого діяльність політична і громадська проходила і проходить у всіх перед очима, — єін же хрещений батько жидівської автономії на Україні, — зроблено чоловіка, «небезызвестнаго в уголовном мире», що прославився «своими погромами и бандитскими налетами», і справі край.

Але погано, видно, стоять діла у большевиків, коли їм для оборони своїх позицій доводиться, не маючи кращих аргументів, вдаватися до такої брехні, що й купи не держиться.

А в тім давно відомо, що в «Правде» нет известий, а в «Изветиях» нет правди».

*

* *

— Чи ніяково, видно, стало від тієї незугарної брехні, чи й вона зрозуміла, що з такої оборони тільки компрометація большевизму, але кийвська «Пролетарська Правда» инакше підійшла до цієї ж теми. Всеж вона ближча до України, хоч територіяльно, всеж їй видніше, що там робиться. В числі 66 цієї газети присвячено «Тризубові» великий фельетон.

Спинившись «для годиться» на «магеріяльній базі», —
«міститься та база, безперечно в Бельведері або на Темзі», —

Я. Галайда переходить до де-яких статей «Тризуба»:

«вони остільки цікаві, остільки чудернацькі, вони такі «пахучі», що ми вирішили їх тут докладніше прореферувати».

І справді автор реферує досить докладно передову з приводу статті в «Le Matin», «Дві тези» та «Підступне отруїння української душі», наводячи численні егігиски та додаючи, звісно, свої глузливі уваги. Можна бути тільки вдячним совітській газеті за популяризацію наших поглядів і думок: читач сам розбере, на чийому боці правда.

*

* *

— Що визвольні змагання українського народу і там і тут не дають спокою окупантам і що ті, які стоять коло влади та охороняють стан посідання Москви на Україні, таки стурбовані, — видно з того «всемилостивішого рескрипту», з яким тов. Петровський, з нагоди обрання його у багатьох селах при останніх виборах на почесного голову

і члена місцевих совітів, вдався до українських селян. Він дякує. А при тій нагоді виступає проти еміграції:

«Контр-революційні емігранти ширять закордоном чутки, що ніби на Україні є сепаратистський рух і провокують цим на військовому авантуру де-кого з прихильників легкої поживи. Дарма: ці надії емігрантів не мають жадного ґрунту. Робітники, селяне Радянської України не збираються повертати свої землі, фабрики поміщикам і капіталістам» («Пр. Пр.», ч. 60).

Характерно, що, дякуючи «верноподанним» селянам, мусить чогось тов. Петровський їм говорити про роботу «контр-революційної» еміграції. Характерно, що треба «заперечувати» «сепаратистський рух», запевняти себе і своїх хазяїв, що «во ввереной» йому країні все спокійно й благополучно.

Звичайно, ми не покладаємо ніяких надій на «сепаратистичний рух» серед українських комуністів. Не думаємо, що вони оборонятимуть колись інтереси українського народу, бо що вони робили і робитимуть уступки, то тільки під натиском «сепаратистичного руху» в самому населенні.

Слід хіба з цієї нагоди повторити ще раз наш погляд висловлений в ч. 10, що його подала до відома тих, до кого ще «Тризуб» не доходить, «Пролетарська Правда» (ч. 66): «ми, звичайно, не поділяємо... віри у можливість безбройного й мирного вирішення тих конфліктів, з якими звязано визволення України і відновлення її державности. Звісно, т у справу ма е в и р і ш и т и м е ч .»

*
* *

— Ніби з того світу відозву знаходимо ми в «Послѣднихъ Новостяхъ» з 28 березня ц. р. Відозву цю надруковано під таким титулом: «Обращеніе ко всѣмъ русскимъ людямъ отъ общества студентовъ малороссовъ и бѣлороссовъ «Единство русской культуры». Цікаво, що в «обществѣ» зовсім, як видно із заголовку і з тексту, немає «великороссовъ» та й нема нічого дивного. Гермафродити — на один бік — українець, а другий — «русскій» — трапляються, очевидно, тільки ще серед затурканних «малороссовъ» та «бѣлороссовъ».

«Дорогіе братья, — розпочинають ці «малороссы» і «бѣлоруссы», — на глазахъ нашихъ, къ радости многочисленныхъ враговъ Россіи и не безъ поддержки нѣкоторыхъ изъ нихъ, разрываютъ живую связь между вѣтвями трієдинаго русскаго народа ослѣпленные русскіе люди, русскіе по крови, но предпочитающие называть себя только украинцами или только бѣлоруссами и отрекающіеся отъ имени русскихъ, этой гордости нашихъ предковъ, общаго русскаго отечества, этого надежнаго оплота противъ натиска иноземцевъ, и отъ общерусской культуры, созданной гениемъ и упорнымъ трудомъ всего русскаго народа».

Не будемо далі наводити цю довгу відозву, а коротко подаємо тільки, що це «общество» хоче боротися проти «расчлененія» трієдиної Росії, а хочучи боротися заявляє, що для того потрібні робітники, а коли потрібні робітники, то ерго потрібні відповідні гроші. Виданий цей акт у березні 1927 року, у столичнім місті в Празі.

Не будемо вдаватися в аналіз примітивно складеної теорії про «трієдиную Росію», бо то даремна згуба часу, але з газетярського обов'язку мусимо одзначити і цей документ людей, яких можна назвати справді «ослѣпленними» і «отрекаючимися» від «гордості наших предків».

* * *

— Хто «розчленяє» єдину Росію? У «Последних Новостях» з 31 березня с. р. уміщено рецензію за підписом L. на новий журнал «Natio», орган національних меншостей у Польщі. Автор рецензії досить уважно реферує зміст журналу, подаючи докладний переказ про домагання і потреби кожної з меншостей. Що до українців то автор пише крім того й таке:

«З окрема українці сповіщають про хід українізації на сов. Україні і дуже упевнено благовістять близьке здійснення своєї незалежності, що совпадає і з повідомленнями «Г. Александра Шульгина» і з другими, відомими нашим читальникам».

Ніде не вдається автор рецензії в які будь коментарії і не робить «ліричних відступлень», а тільки на самому кінці додає єдину фразу: «побажаємо ж повного успіху корисному починанню». Очевидно, в тому числі — і українцям. Можна сказати тільки «спасибі» та закрити: а як же «єдина Росія»?

ЗАМІСЦЬ ФЕЛЬЕТОНУ

На Україні творять «нову школу», «підвищують» кваліфікацію учителів, «ліквідують» неписьменність. «Геть неписьменність» — це, тогочасною термінологією мовлячи, одне з «ударних завдань».

В хроніці попереднього числа «Тризубу» ми наводили за «Пролетарською Правдою» (ч. 63) дані про «неувязку» між планами мрійними і суворою дійсністю. Оголосили урочисто світові, що знищать неписьменність до 10-х роковин «Жовтня», і мусіли, звісно, тепер признатися, що цього «виконати не змогли». Минулого року замість проєктованих 1.700.000 чол. через школи «лікнепу» пройшло 470.000.

«Майже п'ятьсот тисяч, — скаже читач. — Чого ж краще?» Що правда, треба б признати, що і то зроблено багато, коли б знаття, як саме зроблено, та була певність, що справді зроблено.

А тим часом, яка якість тих «досягнень», яка «кваліфікація» учителів, що уявляють собою іноді «лікнепи» та яких учнів вони дають, — це проступає виразно в «Голосах села», що їх знаходимо в совітській пресі. Один з «голосів» з числа 68 «Пролетарської Правди», що в йому, як сонце в краплині воли, відбивається взагалі вся система большевицька з її планетарними планами, безмежною брехнею, самовихвалюванням та повсякденним фальсифікаторством у всіх ділянках життя, ми й містимо нижче:

(С. Макарів, Макарівського району).

Мирон Йосипович працює у 2-х лікнепах, де отримує 25 карб. Зайдіть до школи підчас праці лікнепу — побачите: стоїть Мирон Йосипович і щось їм кричить, а підлітки за ним повторюють колективно. Це він читає з книжки, а вони заучують напам'ять. І так що-дня.

Далі вам надається у віці 2 підлітки з різками в руках. Ви питаєте, що це за новина? Відповідають. «А це, хто буде кричати, ми йому дамо гарячку». Новий закон «дисциплінарного воздействия» за проєктом Мирона Йосиповича...

Чутки про таке «ліквідування» долетіли до Ра-т-ва «Геть неписьменність». Для перевірки фактів секретар Ра-т-ва «Геть неписьменність» виїхав на місце. Щоб ознайомитися зі станом лікнепу, секретар іде до Мирона Йосиповича, стукає в двері. З'являється якась постать з ляпнюю в руках і одразу заявляє: «Я не располагаю временем и давать вам сведения сегодня не могу, прийдите завтра».

Це був Мирон Йосипович. Секретар здивувався й заявив: Та це-ж недовго, всього 5 хвилин; ходити кожний день з району я не можу». Мирон Йосипович продовжує: «Я-ж говорю, що некогда мне сегодня. Я расположился в кровати и принимаю лекарства».

Що робити? Секретар пішов «по інформацію» до підлітка Панаса, що вчився у лікнепі. Панас був за гарного учня в Мирона Йосиповича. Але запитайте цього підлітка: «Ну як, Панасе, вмієш читати?». «Ого, ще й як». «А ну — прочитай, Панасе». І він читає: «Ми сягли, орали яровину», де написано: «Кони пасуться на лузі». На другій сторінці читає: «Селяни робили на городі» замість: «Селяни ідуть додому, і так ввесь буквар знає на пам'ять. «Панасе, а як зветься ця літера?» Тут вам зразу літера О повертається в У, Ж в О. «Панасе, писати ти вмієш?» «Ого, ще як, аж 5 зшитків списав». «А ну, ось тут прочитай». «Цього ми не читаємо», відповідає Панас. «А як-же це ти так гарно написав?». «Та це ми з книжки фотографували». Таким чином, цей лікнеп випустять вам: червоних читців та ще й фотографів і це все протягом 3-4 місяців.

Так ліквідує неписьменність Мирон Йосипович в Макарівському районі на Київщині.

С в і й.

ЛИСТ З УКРАЇНИ.

Наставили Ви багато запитань, то не знаю, з чого й починати. Може хочете про театр?

Є у нас на радянській Україні щось п'ять чи шість державних драматичних труп (це українські). Є одна жидівська та в Харькові є російська в робітничому театрі). Найбільше нашуміли про себе «Березіль» на чолі з Курбасом та театр імени Франка під орудою Гната Юри.

Торік «Березіль» грав у Києві, а франківці в Харькові, цього року їх поміняли. Обидва ці театри походять з колишнього «молодого». «Березіль» пішов більше в ліво. У франківців іде якось напереді: поруч з конструктивизмом іде найреалістичніший репертуар. У всіх театрів одне спільне нещастя: немає репертуару. Хороших нових п'єс немає, старих ставити не хотять. (У франківців ішли тільки «Суєта» та «Камінний Господар»). Із нових оригінальних найбільший успіх мало «97». Це добре складена агітаційна, з большевицьким душком, п'єса Куліша, не Панька тільки, а иншого. До успіху цієї п'єси багато додали актори, з окремим Г. Юра. «Комуна в степах» того ж Куліша значно слабша. Між

нишим у сезоні 1924-1925 року була приготовлена п'єса «Комсомольці» (здається, Хвильового), але після генеральної репетиції перед відповідальними робітниками її зняли. Причина не політична, а порнографія. Готується до сцени «Любов і дим» Дніпровського. Брак нового оригінального репертуару вимушує насамперед до всяких сурогатів — переробок старих п'єс. Найбільший успіх мав «Вій» Гоголя в переробці Кривіницького-Вишні; є переробки «За двома зайцями», «Пошилися у дурні». Потім переробки з романів Сінклера: «Джаммі Гітінс», «Моб» (з «Мене звуть тесля») Лондона «Вовча зграя» і т. д. Переклади з російської мови — «Мандат» і др. — це репертуар московських театрів.

Для маси глядачів конструктивізм, практикований Курбасом, задоволення не дає; другий раз до театру йти не хочуть і не тільки до українського (маємо ж об'єктивно констатувати певну частку одвертої ворожнечі до всього українського до б'юк певних кругів), а й до російського. Причому, як прийздив московський Мейерхольд, то робітництва на виставах було дуже мало та й те розходилося з вистави з фразеологією, в якій згадуються родителі. З цього боку цікаво порівняти відношення театральної публіки до старих артистів, напр., до Миколи Садовського. Він прибув за кордону за чотири дні до закриття сезону. Було оголошено три дні підряд «Ревізор», останньою мала йти якась конструктивна вистава. Але успіх був остільки великий, що й закрили сезон «Ревізором». У літку минулого року їздили франківці до Москви, але там блискуче провалилися. Тепер ідуть розмови про народній побутовий театр, та не знають, що з того вийде. Що-до музики то з сезону 1926-27 р. р. утворено оперний трест, що обслуговує Київ, Харків та Одесу. Багато опер перекладено по українському; де-які переклади поробив Микола Вороний.

Про літературні течії Вам мабуть відомо. Ви знаєте напевне, що «Гарт» і «Плуг» одного часу захопили були монополію в літературі. Для того, щоб друкуватися, треба було входити до якоїсь із цих організацій. Може в умовах творення «пролетарської культури» це так і треба, але монополія песногловців дуже пошкодила якості цієї «культури». Старше покоління письменників, як знаєте, майже все було на еміграції, а з молодших незалежно від усіх організацій була тільки група т. зв. неокласиків — Зеров, Рильський, Філішович. Рісли на них, розуміється, всяк зол глагол. З «Гарту» та з «Плуга» визначилося кілька письменників, безумовно талановитих, а в масі це були дописувачі до робітничої чи селянської газети та й край. Були вони дуже примітивні, бо ж вороже відношення до «буржуазної» літератури (ставлю в лапках, бо до неї вони зараховували геть усю літературу, що була до їх), — таке відношення не сприяло піднесенню їхнього особистого розвитку. Ніякісінького попереднього мистецького фундаменту в них не було, а на самій комуністичній літературі даєно не заїдеш. Тому вся їхня, з дозволу сказати, «творчість» en masse зводилася на більше менше талановиті агітки. Підніс був проти цього свій голос Хвильовий, сам комуніст і талановитий письменник. Це позначилося ще в його оповіданні «Санаторійна зоря», з року 1923. А потім він виступив з низкою літературних памфлетів у «Культурі й Побуті». Основна його думка така: диктатура пролетаріяту мусіла потягти за собою певну диктатуру і в культурному будівництві. Але не треба забувати, що попередня доба створила дуже багато культурних цінностей, яких не може марнотратно відкидати пролетаріат. Треба цією спадщиною користуватися. Умови монопольного життя організованих заярликованих письменників дають їм змогу нічого не робити для піднесення своєї кваліфікації. Спонукає ж до цього може тільки вільна конкуренція на літературному полі. Тому, писав Хвильовий, треба допустити в літературу вільну конкуренцію т. зв. «буржуазних» письменників. Коли, мовляв, ми такі талановиті, то витримати конкуренцію боротьбу буде дуже легко, бо перебуваємо в своєму політичному оточенні, маємо міцну незломну ідеологію проти трухлявої буржуазної. Коли, мовляв, ми тримаємося лише монополією і боротьби навіть у таких сприятливих обставинах не зможемо витримати, то туди нам і дорога, значить, ми ні к бісу не годимося.

Відповідати Хвильовому взявся С. Пилипенко, голова «Плуга». Полеміка загострилася. Дальшою тезою Хвильового було: «Європа чи просвіта?». Відповідь — Європа. Ще далі: «Європа чи Москва?» Відповідь — Європа. Хоч це була лише літературна полеміка, але міродайні кола побачили, що Хвильовий «заговорюється», а тому і вкрутили йому трохи хвоста.

Фактично «Гарт» роспався. «Плуг» — ледве животіє, а утворено «Вільну Асоціацію Пролетарської Літератури» (Вапліте). Випустила вона влітку 1926 року свій теоретичний програмовий альманах. На ширшу діяльність бракує коштів.

В читаючій публиці відроджується інтерес до давнішої літератури. Вийшли повні збірники творів Лесі Українки (де-які томи вже вичерпано), Коцюбинського (теж), виходить Франко, Винниченко (на обох великий попит), готується повний Нечуй-Левицький. Книгоспілка видає окремо класичні твори, розходяться дуже добре.

Тепер ще кілька слів про українську кінематографію. З боку мистецького вона поки що абсолютне ніщо. Культурних кіноартистів майже не чути. Режисерів і зовсім немає. Це все або старе лахміття, що годиться аранжувати такі фільми, як «Малчі, грусть, малчі», «У Каміна» і т. д. як Чардинін, або випадкові люде, що не тільки не знають кіноазбуки, а взагалі надаються більше гуси пасти, ніж мати діло з мистецтвом. Поки не створиться якийсь колектив артистів і режисерів, що хотітиме працювати серйозно на цьому полі, до того часу пануватиме охочекомонне наїздиттво, перекручування мистецької та історичної дійсності, як це, наприклад, зроблено у фільмах: «Тарас Шевченко», «Тарас Трясило», під керівництвом Ханжонківського «корифея» Чардиніна. Коли би Ви побачили названі фільми. Ви б переконалися, що може зробити з доброго сюжету чоловік чужий, що просто ставиться вороже до українського мистецтва «принціпово», і коли робить, то тільки за гроші, але аби як: мовляв, «для хахла і такий бог збрядє».

Був я недавно на кілька день в Одесі. Тепер Одеса місто паскудне. Завмерло, людей мало, ходять як сонні мухи, у порту півтора пароплави, і то не завжди. Коли взяти Одесу 10 років тому і тепер, то це лише тинь од колишньої Одеси. Народ тут — сволоч. Жулін: на жулінові їде. Українців дуже мало. Тому українізація їде кволю, як чумаки на гору з вагою. Такі вирази, як — «ах, ето по українські, а я думала серйозно», — явище цілком звичайне, щоденне. Ну, а зрештою «всю пройдьот, как з белой яблонь дим», як писав покійний Есенін. Одеса, після ліквідації губернь, обернулася в повітове місто довоєнного часу. Порт завмер в наслідок звуження товарообміну та через зменшення торгових операцій з закордоном. Тому то сучасні настрої одеситів, як дві краплини води схожі на сподівання Андрія Волика (з «Гата могоана» Коцюбинського), який ждав, що ось-ось придуть «пани» і відбудуть гуральню і сахарню. Мрійливість така в людях розвивається, що аж моторошно робиться. Інший несе останню копійчину, щоб купити білет всеоюзної авіолотереї, сподіваючися виграти, як не крутосвітню, то що найменше європейську мандрівку. А тоді, — міркує собі, — встану де-небудь у Берліні чи в Парижі, тільки мене й бачили. Набридло, мовляв, ось уже десятирй рік сидять на шії, то ще сидітимуть?

Закордонні чутки, ніби то радянська Україна сама має намір відділитися від Москви, — це мають під собою ґрунту. Не па те вони готують війська ПІУ, щоб рахуватися з бажанням мас. КІПУ не може стати українською партією. Це партія України, а в цьому вся сіль. А щоб «баламутство», не ширилося вже в Харькові закінчено майже «вентиліацію повітря». Погнали Шумського в одставку, а одночасово за «літературні збочення» виключено з редакції «Червоного Шляху» Хвильового і Ялового. Натомісь, для порядку, туди вставили «без десті преданнаво» Затонського.

Звістку про «Прометей» зустріли ми з великим інтересом і радістю.

Проти єдиного й неділимого лаптя можемо і мусимо боротися спільними силами з Кавказом. Це для нас аксіома.

Ще кілька слів про настрої наших громадян. Всі потомлені — інтелігенція й робітництво. Безробіття, переpracьованність, непевність про завтрашній день, все це точить душі й характери. А тут ще різні «режими економії». Все рішає протекція, чи то пак «рекомендація», а нашому братові, де вже дістатися до великих папів у ласку.

8 березня 1927 р.

Н. Р.

ВІД ГЕНЕРАЛЬНОЇ РАДИ СОЮЗУ УКРАЇНСЬКИХ ЕМІГРАНТСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ФРАНЦІЇ

4-й з'їзд Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції відбудеться 16-17 квітня. Початок з'їзду о 4 годині пополудні 16-го квітня, **59, Rue Geoffroy-Saint-Hilaire**, „Café du Cèdre” (ріг вул. **Lacépède** і **Geoffroy-St-Hilaire**, проти головного входу **Jardin des Plantes**)

Метро: Gare d'Orléans. Трамвай: від Gare du Nord і Gare de l'Est № № 47 і 9, від Gare de Lyon N 91.

Рада Парафій Української Автокефальної Православної Церкви на терені Франції суших цим сповіщає, що II-ий Парафіяльний з'їзд відбудеться 18-го квітня 1927 року в м. Парижі. Відкриття з'їзду о 10-ій годині рано на

59, Rue Geoffroy - Saint - Hilaire

“Cafe du Cèdre”, Paris (V).

Колонії чи Громади, що досі своїх парафій ще не мають, але абамають бажання в майбутньому їх закласти, або ж через малу кількість громадян бажали б лише мати неперіодичні служби Божі, — можуть взяти участь в з'їзді, приславши свого представника з відповідними уповноваженнями від колонії чи Громади.

П. Васил'ів (—)

О. Удовиченко (—)

Секретарь

Голова

Об'єднана Українська Громада у Франції

В суботу, 9-го квітня в помешканні Громади 54, rue Mademoiselle о 8-ій годині вечора відбудуться загальні збори. На порядку денному розгляд питань, звязаних із з'їздом. На випадок відсутности кворума, о 9-ій годині того ж вечора в тім же помешканні відбудуться другі збори, чинні при всякій кількості.

Хроніка.

З ВЕЛИКОЇ УКРАЇНИ.

— Нові видання у А. Н. Недавно вийшли з друку: «Записки історично-філологічного відділу». (9-а книга). Незабаром вийде 10 книга записок. «Записки фізико-математичного відділу». том 2-й, випуск 2-ий; «Етнографічний вісник», том 3-й, том 4-й незабаром вийде. В найближчому часі вийде з друку: «Збірник історично-географічний». Цими днями виходить «Збірник Економічного відділу».

(«Пр. Пр. ч. 65»).

— Шевченко та селянство». На таку тему зробив доповідь акад. Д. Багалій в Києві.

(«Пр. Пр.» ч. 5).

— Нагороди укр. ученим. «Русское Географическое Общество» ухвалило дати акад. А. Лободі в нагороду за його видатну працю в царині укр. етнографії велику золоту медаль. Секретаря етнографічної комісії ВУАН В. Петрова нагороджено срібною медалью.

— Французські учені в Києві. Молодий франц. учений Антуан Марсель, що протягом місяця студював в Києві давню укр. літературу, виїхав до Львова, де має продовжувати свою роботу. Він повіз з собою багато наукових видань ВУАН для Франції.

(«Пр. Пр.» ч. 68).

— «Плановість» у системі вищої освіти. Чи не найулюбленіше слово у большевицькій фразеології — це «плановість», яка заводиться всюди. Як цього принципа дотримуються реформатори вищої освіти на Україні, про це говорить «Прол. Правда» в ч. 68:

«Вищі школи хоч і поділено в основі на вертикалі, але часто-густо вони мають різноманітну будову, їхні завдання й напрямки перемішані. Крім того, часто їхньої кількості не виправдують фінансові можливості, через це багато з них ледве животіють, не мають ні підсобних установ, ні відповідного будинку, ні кадру професури.

«Кількісний розподіл студентів між кваліфікаціями здебільшого випадковий, непогоджений із потребами окремих фахів».

Замість «плановости» в ділянці вищої освіти панує, як стверджує газета, «безплановість», «звичайний паралелізм, завдання плодити без кінця ректуру, катедри і часто «професуру».

— Нема підручників. Носяться совіти з реформою школи на Україні, а тим часом на всесоюзному з'їзді робітників освіти тов. Ряппо мусів признатися: «і досі ще доброго підручника ми не маємо». («Изв. ч. 66»). Та як же його мати, коли всі добрі підручники старі взято в index, librorum prohibitorum. (Див. статтю Ст. Сірополка.)

— Санітарно-гігієнічні умови в школі. На тому ж з'їзді тов. Нікіфоров доводив, що «зроблений на Україні дослід шкіл показав, як багато ще є шкіл з дуже малою кубатурою повітря, шкіл, що їх зімою не опалюють, шкіл з земляними долівками.» Це ілюстрації до пишномовних та гордих заяв тов. Ряппа.

(«Изв. » ч. 66).

— Соті роковини народження Глібова було одсвятковано в Чернігові 6 березня на урочистих прилюдних зборах з участю представників наукових закладів України та інших організацій.

(«Пр. Пр.» ч. 65).

— Ювилей Борисоглібської. Державний драматичний театр імени Франка в Києві одсвяткував ювілей сорокалітньої невтомної праці видатної укр. артистки, якій і ми з свого боку засилаємо з чужини щире привітання.
(«Пр. Пр.» ч. 68).

— Пам'яті А. Терниченка. Сільсько-господарський Комітет України ухвалив присвятити черговий випуск «Трудів с.-г. ботаніки» пам'яті недавно померлого заслуженого діяча на полі укр. агрономії А. Терниченка.
(«Пр. Пр.» ч. 68).

— Літературна газета, що про помір її подавати ми повідомляли, вже вийшла з друку.
(«Пр. Пр.» ч. 65).

***

— Зміни йдуть далі в складі совітського уряду в Харькові. Цими днями звільнено з посади заступника Наркома Внутр. справ Черлончакевича.
(«Пр. Пр.» ч. 68).

— Представники від флоти на з'їзді совітів. Президія ВУЦВК ухвалила дати військовим судам Чорноморської флоти «Незавожниця», «Петровський», «Червона Україна» право делегувати по два представники на 10 Всесукр. з'їзд рад («Пр. Пр.» ч. 66).

— Комуністи на Київщині. На останніх виборах до совітів на Київщині обрано 7,1 проц. комуністів, тобто процент манший проти загальноукраїнського — 9 проц.
(«Пр. Пр.» ч. 65).

— Комсомол на Україні. Одбувся в Харькові поширений пленум Комсомолу на Україні. Обрано нового ген. секретаря ЦК — тов. Мільчакова («Ізв.» ч. 65). Совітська преса радіє, що укр. організація має в своїх лавах 400.000

комсомольців, що становить п'яту частину всесоюзного комсомолу». Та комсомол України являється в значній мірі організацією чужою укр. народові. Скільки в ньому українців і які вони мають впливи і силу, про це говорять прізвища осіб, обраних до складу бюро: т. т. Мільчаков, Курганов, Зарва, Розенберг, Корсунов, Лимань, Холохоловко, Охотин, Луганська, Самотой, Шурудило, Володарський, Гурвич, Горин, Козлов.

(«Пр. Пр.» ч. 65).

— Будинок ветеранів революції мають одкрити цими днями в Одесі.
(«Ізв.» ч. 69).

***

— Ще мало. Всесоюзний ЦК суворо наказав «центрального та місцевим органам совітської влади у всіх своїх планах і заходах по совітському, господарському та культурному будівництву брати на увагу інтереси національних меншостей» («Ізв.» ч. 65). Ніби того досі не роблять? Та крім того «запропоновав відділу національностей ВЦК-у надалі ще більше посилити керівництво роботою на місцях».

(«Ізв.» ч. 65).

— Жидівський район. Совітська преса подає подробиці урочистого відкриття жидівського району у Великій Сейдеменусі. На святі були високі гості не то з Харькова, а й з самої Москви. Урочисте засідання відбулося на відкритому повітрі. Вислухано було понад п'ятьдесят привітальних промов жидівською, українською, російською та німецькою мовою. Взагалі раділи всі, але найворушливішим на святі було звісно «привітання місцевого селянства». Делегат від укр. селян сказав: «українські селяни радіють, що тепер єврейські селяни мають можливість організувати свій район».
(«Пр. Пр.» ч. 63).

завраши в українського селянина рідну землю, додамо ми. Ще б пак не радіти.

***

— Нова робітнича газета почала виходити в Житоїрі з 1 квітня, як додаток до газети «Радянська Волинь». Факт, що газета для робітників в Житоїрі видається російською мовою, показує, з кого складається пролетаріят на Україні — опора совітів.

(«Пр. Пр.» ч. 68).

***

— Українська промисловість не доробляє. Верховна рада народнього господарства констатувала, що через брак сировини та деякі хибні виробництва праця укр. республіканської промисловости в лютому вийшла не досить доброю». Де-які трести респ. промисловости систематично не виконують виробничого програму.

(«Изв. » ч. 68).

— Гострий брак сировини, на Україні відзначила всеукраїнська нарада в справах сировини. В наслідок цього спиртова, олійна, броварська та почасти текстильна промисловість України переживає кризу.

(«Пр. Пр.» ч. 68).

— Вивіз хліба з України. Цього року з України вивезено на територію «інших союзних республік» 54.000.000 пудів збіжжя. Очевидно, щоб полегшити вивіз збіжжя з України ВУЦВК ухвалив «опрацювати справу більшої централізації хлібозаготовчого апарату». А тому що «порівнюючи з заготовчими районами РСФСР укр. елеваторне господарство дуже відстало, просити союзний ЦК про збільшення асигнувань на елеваторне будівництво на Україні».

(«Пр. Пр.» ч. 62).

— Всеукр. конференція вивчення продуктивних сил на Україні, що відбулася недавно в Харькові, висловилася за потребу збільшити на Україні роботу продуктивних сил країни, притягаючи до неї всі наукові сили й широкі маси. Висловлено бажання про організацію на Україні Вугільного Інституту, Республіканської Сільсько-Господарської Академії, Експериментального Інституту Цукрової Промисловости, Українського Геологічного Інституту та про всебічний розвиток Київського Інституту Водного Господарства.

(«Пр. Пр.» ч. 60).

— Всесоюзний Інститут Цукрової Промисловости повинен бути в Києві. Таку ухвалу виніс, в одповідь на заіханання Москви, з'їзд адміністраторів заводів Київської Філії Цукротресту.

(«Пр. Пр.» ч. 64).

— Мрії про нові заводи. Всеукр. Рада Торгівлі, Промисловости й Транспорту визнала, що «відновлення металургійних заводів Південкриці в ословному закінчене». Виходячи з того, що «пускати тепер бездіяльні, другорядні металургійні заводи України, зваживши на їх технічну відсталість, економично недоцільно», та що «дальша реконструкція дієвих заводів Південкриці не дає достатнього виробничого ефекту», Рада «висловилася за як найскорше збудування нових металургійних заводів».

(«Пр. Пр.» ч. 61).

— Сільсько-господарські машини і село. Наркомзем України, зробивши досліді, як постачаються машини, на село виявив, що дуже багато незаконних надбавок. «Бували випадки, що в наслідок всіх цих надбавок, ціна на с.-г. машини збільшувалась на 60 проц., що природно робило їх неприступними для селянина».

(«Пр. Пр.» ч. 63).

— Як знижують ціни
Модним гаслом зараз в совітах
є зниження цін. Окрема комісія
верховної ради народ. господар-
ства України, досліджуючи, як
виконується директива про зни-
ження цін, виявила в Києві «під-
вищення цін на деякі товари го-
ловним чином харчової групи».
«Це підвищення майже зовсім ану-
лює зниження цін, яке зроблено
що-до мануфактури та взуття».
Крім того виявлено «полный
разнобой» в цінах трьох дослід-
жених організацій.

(«Изв.» ч. 68).

— Стан озимини на
Україні, як повідомляють
«Изв.» ч. 66 — середній.

— Сівба ярини на Ук-
раїні вже розпочалася («Из-
ч. 65). Дбають про збільшення
цього року площини сировинних
технічних культур та про збіль-
шення засіву кукурузи та трав.
(«Изв.» ч. 66).

— З харчовими спра-
вами зле. З доповіді Укр-
нархарчу видно, що 128 ідалень,
які він має на Україні переваж-
но в промислових районах, дали
збитку минулого року 326.000
карб. Крім того встановлено, що
«громадське харчування на Ук-
раїні зовсім не задовольняє; іда-
лень мало, ціни на обід дуже
дорогі, по ідальнях дуже великі
штати. Накладні витрати вели-
чезні».

Як і у всьому, і тут дозволяють
дуже рострати, тому порушено
«клопотання перед Генеральним
прокурором Республіки, щоб усі
справи про рострати й крадіжки
по підприємствах Укрнархарчу,
розбиралося спішно».

(«Пр. Пр.» ч. 61).

— Ажіотаж з сіллю.
Використавши попит населення
на сіль, крамарі підвищили ціну.
Запаси соли в багатьох районах
особливо на Чернігівщині та
Полтавщині геть розпродано.
«Пр. Пр.» (ч. 64). поясняє це
«безпідставними чутками про май-
бутню ніби то затримку поста-
чання соли».

— Виставку птахів-
ництва організовано в березні
в Києві .

(«Пр. Пр.» ч. 61).

— Нові залізничні ко-
лії. Правління Південно-захід-
них залізниць ухвалило добу-
вати залізничну колію Погреби-
ще-Жашків, що її будову було
припинено року 1916 . («Пр. Пр.»
ч. 68) — Так саме почали будувати
залізничну колію Чернігів-Овруч,
що мають закінчити протягом
півроку.

(«Пр. Пр.» ч. 65).

— Дніпровська фло-
та, закінчивши своєчасно ре-
монт, розпочала навігацію. Усьо-
го цього року курсуватиме на
середньому Дніпрі 35 вантажно-
пасажирських, 10 вантажних,
20 буксирних пароплавів та
18 мото-катерів. Характерні на-
зви теперішні дніпровських па-
роплавів. Тут єсть «Ленін»,
«Комсомол», «Чубар», «Круп-
ська», «Чичерин», «Петровський»,
«Інтернаціонал». Найбільший на
Дніпрі буксирний пароплав
українське Держпаро-
плавство охрестило, звісно:
«Росія».

(«Пр. Пр.» ч. 68).

— Велика пожежа ста-
лася на газовому заводі в Хар-
кові. До відновлення заводу ма-
ють приступити негайно.

(«Изв.» ч. 65).

* * *

— Чудо на Дніп-
рельстані. Яким способом
розпочали совіти величезну пра-
цю над Дніпрельстаном показує
історія з Українлісом, що
поставив нікуди негодящий ма-
теріял. «Заступник головного
інженера Ротерт з нагоди при-
буття до Дніпрельстану негодя-
шого лісу сказав: «що цей ліс
можна назвати не будівель-
ним матеріалом, а дрова-
ми» («Пр. Пр.» ч. 65). «Украї-
нліс не виправдав довіри», кри-
чить совітська преса 19 березня
(«Пр. Пр.» ч. 65). Для початку

великий скандал, що не заповідає нічого доброго надалі, занепокоїв навіть владу. Послано окрему комісію, щоб «суворо розслідувати це питання». Комісія «розслідувала», склала акт, що «ліс, приставлений від Українлісу, цілком придатний для помічних робіт і що Українліс умови не порушив». («Пр. Пр.» ч. 66). На акті є такий напис: «3 г о д е н. В і н т е р».

«Известия» 22-го з радістю повідомляють: «вывод, который был сделан печатно, является преждевременным». (ч. 66). І «дрова», помішника голов. інженера Ротера волею голов. інженера Вінтера перетворюються в матеріал, який «соответствует своему назначению» («Изв.» ч. 66). Звісно, головному інженерові видніше, він старший, а до того ж найвидатніший фахівець совітів. Чудо сталося! Скандал залагоджено сімейним порядком, а як це відіб'ється на спорудженнях, це побачимо з часом.

Москва і кухня для Дніпра. «За завданням Управи головного інженера Дніпрельстану, Нархарчу Москві опрацьовує проект спорудження в Кічкасі механічної кухні, що її почнуть будувати за три тижні». («Пр. Пр.» ч. 64). Навіть ухвала проекту кухні залежить од Москви!

Совітський Фігаро. Тимчасом головний інженер Вінтер їздить то туди, то сюди з Москви в Кічкас, Харьків, Київ, щоб в'яснити питання про медично-санітарні заходи, про передачу Державним пароплаством суден для «організації невеликої дніпрельстанської флотилії то-що». («Изв.» ч. 69).

Незабаром Вінтерові доведеться виїхати за кордон, бо «більша частина устаткування буде отримана за кордоном і в кредит». («Изв.» ч. 69). Це після урочистих запевнень, що обійдемося без капіталістичної Європи і все збудуємо власними силами.

Затримка з поставанням. Поставання будівельних матеріалів на Дніпрельстан вагається. «Ульяновсклес», що мав негайно подати 50-60 вагонів, «досі не подав і жадного вагона».

(«Изв.» ч. 69).

— До Кічкасу наїхало зо всіх кінців СССР сила безробітних, а тому що потреба в робочих руках поки що задоволена місцевими силами, ці «безробіті» потрапляють в надзвичайно тяжкі умови».

(«Изв.» ч. 65).

— «Досягнення». Щось не ведеться з роботами на Дніпрельстані, але зате всеукр. комітетові сприяння Дніпрельстанові пощастило зробити чимале «досягнення»: ухвалено виготовити спеціальні листівні картки (світлини Дніпрельстану) та запропоновано всім освітнім установам вжити заходи що-до ширення тих листівок серед людности.

(«Пр. Пр.» ч. 62).

***

— Зайняття Шанхаю кантонцями і Україна. На цю вістку страшно зраділо все населення України Світсьька преса повідомляє «про стихійні демонстрації». «Од імени 57.000 незаможних селян Київщини послана національному правительству і армії привітальна телеграма».

(«Изв.» ч. 66).

— День Паризької комуні. Так саме не пройшов непомітно на Україні. Офіційне свято пройшло «з звичайним підняттям» («Изв.» ч. 65).

— Ідеальні в'язниці. В Харькові гостюють член ЦК Китайського комсомолу Люян-Чен та член ЦК італійської компартії Морабіні.

«Велике вражіння справив на гостей Бупр, де вони ознайомились з трудовими й культурними

методами, якими виправляють в'язнів. Морабіні сказав, що радянський будинок примусової роботи не можна порівнювати з європейськими буржуазними в'язницями, що мають на меті тільки доконати й зіпсувати злочинця».

(«Пр. Пр.» ч. 66).

Недурно ж, в Харківі міська рада згадала того, хто найбільше спричинився до побільшення населення кладовищ та в'язниць на Україні, постановивши з вдячності «назвати одну з вулиць та майданів міста іменем тов. Дзержинського».

(«Ізв.» ч. 68).

У ФРАНЦІЇ.

— З діяльності Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції. Свого часу Генеральною Радою було вироблено форму протесту перед Лігою Націй проти того, що в деяких державах, в тім числі і у Франції, писалося на паспорттах або й на посвідках ідентичності особи все, що завгодно, але тільки не українець. Багато було непорозумінь з цього приводу, і дуже часто траплялося, що українці відмовлялися брати такі документи. Доходило навіть до таких курьозів, коли в документах писалося: «національність невияснена.» Такі випадки, а особливо те, що громадянам У. Н. Р. накидалася проти волі чужа національність, цілком природно, обурювали нашу еміграцію і примусили не тільки окремих осіб, а цілі громади звернутися до Генеральної Ради з проханням стати в обороні їх національних прав. На це Генеральною Радою було вироблено і видруковано відповідного змісту форму протесту та розіслано по всіх громадах у Франції для збирання підписів. Протести чисельно були заповнені підписами нашої еміграції в дуже короткий час. Генеральна Рада системати-

зувала їх, перевела всі належні формальності і одіслала до Ліги Націй в Женеву. Одночасно було пороблено заходи в цій справі перед французьким урядом. Голова Генеральної Ради М. Шумицький кілька разів особисто відвідав міністерство закордонних справ і подав вироблений Генеральною Радою відповідний в цій справі меморандум, який дав уже, як ми чули, деякі позитивні наслідки.

— В Об'єднаній Українській Громаді у Франції (Париж). «П'ять років української зовнішньої політики (1917-1922 рр.)», на таку тему прочитав свій виклад в минулу суботу, 2-го квітня в Об'єднаній Громаді п. Я. Токаржевський-Карашевич. Докладчик, не аби-який знавець в цих справах, докладно та в цілком об'єктивному і лагідному тоні переходив од одної події до другої на полі нашої зовнішньої політики. Присутнім цього вечора на викладі п. Токаржевського-Карашевича були підведені підсумки тої величезної і значної праці, яку зробив український уряд в цій ділянці. Докладчик зазначив, що навіть зміна форми державної влади, що сталася була в 1918 році, не впливала на напрям української зовнішньої політики, бо люде, що її провадили, залишалися майже ті самі. Наші міжнародні зносини, договори, праця дипломатичних місій, визнання України чужими державами, ріжні акти, пересправи — все це дорогоцінне наше добро, набуте нами. Докладчик не зачіпав ні осіб, ані вживав того звичайного, на жаль, у нас способу звалювання вини за ті чи інші невдачі чи помилки на окремі політичні партії. Це зробило добре вражіння на аудиторію, а самому викладові надало поважності.

На прикінці докладчик торкнувся нашого уряду. Він з'ясував, що тільки уряд У. Н. Р. являється правним урядом. Він єдиний може і має право робити все, що належить урядові. Це ми не повин-

ні забувати особливо тепер, коли деякі із наших громадян стараються прирівняти наш уряд до окремих осіб та розглядати його діяльність, як справу приватних людей.

З доповнюючими поясненнями деяких моментів з історії нашої зовнішньої політики виступали ще пп. Ковальський, Косенко, др Чикаленко.

У ЧЕХІІ.

— Справоздання «Українського Історично-філологічного Т-ва в Празі про діяльність його од 31 травня 1925 року до 31 травня 1926 року вийшло в світ, з запізненням майже на рік, тепер. Це вже третій рік існування Т-ва. На кінець цього року Т-во нараховує в своїому складі 38 осіб, в тому числі 36 дійсних членів і 3 члени співробітники. Склад управи: голова — проф. Д. Антонович, заступник голови — проф. О. Колесса та секретарь — проф. В. Біднов. На протязі року відбулося 29 прилюдних засідань зачитанням докладів, в присутності не тільки членів, але й гостей, та два засідання адміністративних лише в присутності самих членів. На прелюдних 29 засіданнях було прочитано 47 докладів. За весь час існування товариства до 31 травня 1926 р. відбулося 79 засідань і прочитано 113 докладів. Засідання відбувалися в ті доби року, коли в університеті йшли виклади, а під час різдвяних, великодніх та літніх ваканцій, коли університеські помешкання замкнено, засідань не було. По утвореній вже традиції, днем засідання був вівторок; що-тижня по вівторках в 3 години 30 хвилин по обіді, в помешканні Karolinum, аудиторія ч. 3, відбувалися засідання. На 29 прилюдних засіданнях присутніх було членів 371 особи і гостей 431, всього ж 802 особи; отже на одно засідання пересічно припадає 27 осіб. Деякі засідання присвячено було вшануванню пам'яті наших наукових та громадських діячів або споминам історичних подій.

Напр., 16 червня 1925 р. з нагоди 150 ліття зруйнування Запорозької Січі, засідання присвячено було Запорозькому козацтву; 6-го жовтня — пам'яті В. М. Доманицького (з нагоди 15-ох роковин його смерти), — 1-го грудня — пам'яті О. О. Русова (з приводу десятих роковин його смерти) й 25 травня 1926 р. — пам'яті славного чеського історика Франт. Палацького. Крім того, два засідання було присвячено ювілейному вшануванню: 1) академіка С. Смаль-Стоцького, з нагоди сороколіття його професорської діяльності — 27 жовтня 1925 р. та 2) дослідувача Запорозжя й члена кореспондента Української Академії Наук проф. Д. І. Еварницького, з нагоди 70-х роковин його народження, — 10 листопаду.

З докладами на протязі року виступали такі особи: Проф. Антонович, Д. В.: 1) «Портрет гайдамаки Бондаренка», 2) «Пам'яті Мих. Біляшівського». Проф. Артимович, А.: 1) «Громадська діяльність академіка Ст. Смаль-Стоцького»; 2) «Метрична аналіза V стасіма «Антигони» Софокла», 3) «Самостійність римської літератури». Проф. Біднов, В. О.: 1) «Московське правителство та Запорозьська Січ»; 2) «Пам'яті Я. П. Новицького (в травні 1925 року)»; 3) «Д. І. Еворницький, як дослідувач Степової України»; 4) «Київська Академія, як предмет історичного дослідження»; 5) «Доля Січового товариства після 1775 року». Богацький, П. О. «Пражське видання «Кобзаря» 1876 р.». Проф. Білецький, Л. Т.: 1) «До літературної історії поеми Ів. Франка «Моїсей»; 2) «Праця В. Доманицького над текстом «Кобзаря». Проф. Дорощенко, Д. І.: 1) «Громадська діяльність О. О. Русова»; 2) «Дм. Бантиш-Каменський, як історик України»; 3) «Франтішек Палацький, як історик і слов'янин»; Проф. Лоський, К. В.: «Порядок виборів плебейських судів та їх права». Проф. Лотоцький, О. Г.: 1) «Літературно-громадська діяльність Василя Доманицького»; 2) «Так зв. lex Iosephoviana». Проф. Мірчук, Ів.:

«Джерела до історії української філософії»; Проф. Сімонович, В. І.: 1) «Українське «що»; 2) «Огляд наукової діяльності академіка Ст. Смаль-Стоцького». Проф. Сірополко, С. О.: «М. Рубанка та його праці з українознавства». Проф. Славинський, М. А.: «Нове про початок української держави» (погляд В. Пархоменка). Академик Ст. Смаль-Стоцький: 1) «Причинки до розуміння поеми Тараса Шевченка»; 2) «Смотрильский і Вайнґарт». Лектор Феденко, П. В.: «Агент Богдана Хмельницького, архимандрит Даниїл Олівєберґ де-Трекани». Доцент Чижевський, Д. І.: 1) «Кавунник-Веланський (1774-1847 рр.)»; 2) «Гетель та Ніцше»; 3) «Памфіл Юркович, як філософ»; 4) «Нове з історії української філософії»; 5) «Ключевський про Пам. Юркевича»; 6) «Діяльність І. Шада в Харькові». Лектор Чикаленко, Л. Єв.: 1) «Розвій орнаменту мальованої кераміки трипільського типу»; 2) «Спроба хронологічної кваліфікації похорону скорчених фарбованих кістяків»; 3) «Костяні вироби з Мізинського палеолітичного селища». Проф. Шелухин, С. П.: «Нове пояснення ст. 102 і «Руської Правди» (Троїцький список)». Проф. Щербаківський, В. М.: 1) «Походження тілопального звичаю на Україні»; 2) «Лятенська культура на Україні»; 3) «Роскопня в селі Гонцях»; 4) «Де-які бронзові списи на Україні»; 5) «Спомини про Мих. Біляшевського»; 6) Техніка дерев'яних будов раннього гальштату». Проф. Щербина, Хв. А.: 1) «Ідеали Запорожжя не вмерли»; 2) «Пам'яті Олександра Олександровича Русова». Проф. Яковлів, А. І.: 1) «Умова України з Москвою в 1654 році»; 2) «Містерії Чигиринського замку».

Товариство брало активну участь в підготовчій роботі по організації українського наукового з'їзду в Празі. Товариство ухвалило вироблений головою проф. Д. В. Антоновичем план поділу з'їзду на три або чотири секції (1 — наук історичних і філологічних, 2 — соціальних, 3-тя — природничих

4 — математичних та технічних), а секції наук історичних і філологічних на чотирі підсекції: історії літератури та мови, історичної філософсько-педагогічної й мистецтва з археологією і цей план подало організаційній Комісії.

— Пам'яті Т. Шевченка присвятило Українське Історично-філологічне Т-во у Празі два засідання 15- і 22 березня. На перших зборах з докладом виступив акад. проф. Степан Смаль-Стоцький. Свій доклад присвятив він розбору і глумаченню вірша «Чигирин». Розібравши обставини, серед яких писав поет цей вірш, зробивши порівняння з іншими творами Шевченка для освітлення й ясного зрозуміння тих образів, якими так багатий цей вірш, виставивши зміни ритму в самому вірші, докладчик розкрив перед слухачами дійсний зміст цього віршу, як він його розумів (в супереч тлумаченням інших дослідників цього вірша). Основна ідея твору — бороняся Україна з Ордою, з Ляхами, виборола волю, та волю тую «отруїла рута» весільна рута добровільного поєднання, подружжя з Москалем. І в наслідок того подружжя в моральну прірву поринула Україна ніби сама добровільно, через те подружжя в московській болоті серце прогнило, в гарччій серці холодне дупло з гадюками завела. Але надія залишилася. І не марно, як думають вороги, плаче поет і просить «святої, правди на землі»: по полю і морю хай розносить вітер надію, підростуть (не «поростуть») недолітки («гетьмани» (традиція, ідея самостійної України), встане Україна, виросте нове покоління з чистим серцем, і веселе чисте життя — «рута з барвінком» — зацвіте знов на Україні.

— На зборах 22 березня другу доповідь виголосили доклади: п. Багацький — «Нове про Шевченка за останнє трьохліття» (1924-1927) і проф. Л. Білецький «Месіанізм Шевченка на тлі історичного розвитку месіанізму взагалі».

— Шевченкові роковинах. 8 березня Український Республікансько-Демократичний Клуб у Празі улаштував в залі «Глауол» традиційну академічно-концерт пам'яті Шевченка. У вступному слові Голова Клубу проф. О. Лотоцький, зазначивши, що традиція Шевченківських роковин свято й незмінно додержується українцями усюди і за всяких обставин, навіть, так би мовити, на ріках Вавилонських, на еміграції, пояснив таку сталість даної традиції ідейним змістом творів Шевченка; його поезія — то цілий національний катехизис українства, і що більше розкривається зміст її, тим більше й глибше буде її вплив. Як на певний крок в тому напрямі дослідження творів Шевченка промова указав на розслід нашого вченого, академіка Степана Смалья-Стоцького над одним з найбільш глибоких змістом творів Шевченка «Великий Лях», який і був виголошений в цей вечір. В ґрунтовному рефераті своїйму академік Смалья-Стоцький докладно розглянувши речення за реченням згаданий твір, детально проаналізувавши його зробивши цілу низку історичних справок і влучних зіставлень, — розкрив надзвичайно складний і глибокий зміст цілого твору. Рівнобіжно торкнувся референт і праць інших дослідників цього твору, спростовуючи «ті їх погляди, з якими сам шановний референт не погоджується. Цей реферат, розкривши перед очима «непосвячених» усю глибину творчості генія, надзвичайно зацікавив численну аудиторію, що з напруженою увагою слухала його до кінця. В музично-вокальному відділі взяли участь п-ні Н. Дяченко (контральто). «Над Дніпровою сагою» Шевченка — (Лісенка), Гр. Дяченко (тенор — «І дорогої, й золотой» Шевченка-Січинського), п. п. Н. та Г. Дяченки (дуєт — «На городі коло броду» — Шевченка-Чайковського п-ні Зінькова-Матейчикова (кларнет) — «Пісні зимових ночей» Новака), п. В. Іванова (декламація — «Розрита могила» й «Жу-

стина» Шевченка), п. М. Самойлович (барит. бас — «Мені однаково, чи буду» Шевченка; Лісенка). Всі номери програми пройшли з успіхом, і виконавці на вимоги публіки мусли не раз повторювати свої виступи.

— 100-ні роковини уродин Л. Глібова.

9-го березня Українська Реальна Гімназія в Празі святкувала 100-ті роковини дня уродин великого байкаря українського Леоніда Глібова. Свято відбулося в помешканні Будовцової Гімназії, де взагалі відбуваються й лекції української Гімназії. Свято відкрив короткою промовою професор Гімназії п. І Кобизький. З рефератом про життя й творчість поета виступив учень 6-ої класи гімназії В. Макаренко. По рефераті поставлено було інспірацію байок Глібова: «Музики», «Вареники», «Пацюк та Миша», і т. д. а потім проспівано Глібовську пісню «Стоїть гора».

Виконавцями програму були виключно учні і учениці гімназії.

— Загальні збори міжорганізаційного комітету вшанування та оборони пам'яті С. Петлюри відбулися 19 березня в Празі в будинку Сміховського Пивовару. Збори відкрив голова Комітету проф. Ф. Шульгин. Після перечитання й затвердження протоколу попередніх Загальних Зборів відчитано звіт Президії Комітету і звіти Комісій: фінансової, контрольної, судової (по обороні в процесі) і редакційної по виданню збірника. Із звітів Комісій з'ясувалося, що самооподаткування на цілі Комітету переводиться і далі успішно, зібрані кошти звидатковують відповідно наміченому зпочатку плану. Обшир збірника сплановано на 20 аркушів, і матеріал або вже єсть в більшості в теці редакції, або де-які статі має бути в найскоршому часі надіслано. В справі придбання коштів для видрукування збірника Комітет увійшов в зносини з іншими аналогіч-

ними організаціями. Судовою Комісією зібрані вистарчаючі матеріали і робиться все можливе для правдивого освітлення справи на суді.

Усі звіти прийнято Зборами до відома.

ДІСТІ ДО РЕДАКЦІЇ.

Ве льмишановній Наше Редактор!

Прощу неодмовити умістити на сторінках Вашого часопису ниж-

челідууючу мою подяку усіх, хто відгукнувся на смерть мого чоловіка:

Цим складаємо сердечну подяку всім громадським і науковим організаціям та поодиноким особам, що відгукнулися на звістку про смерть нашого чоловіка і батька проф. Володимира Коваля, та взяли участь в похороні його тлінних останків.

Дружина та син

З повагою Галина Коваль.
27. III. 1927 року.

З м і с т.

Париж, неділя, 10 квітня 1927 року — ст. 1. — О. Мотоцький. Церковна справа в українській державі — ст. 2. — Ст. Сірополко. Підручники в школах совітської України — ст. 7. — П. Шандрук. Наше чергове завдання — ст. 10. — O b s e r v a t o r. З міжнароднього життя — ст. 12. — З преси — ст. 15. — Замість фельєтону — ст. 18. — Лист з України — ст. 19. — Х р о н і к а; З Великої України — ст. 23. У Франції — ст. 28. — В Чехословаччині — ст. 29. — Лист до редакції — ст. 32.

Т Р И З У Б

тижневик політики, культури, громадського життя та мистецтва, заснований Вяч. Прокоповичем, виходить в 1927 році по старому що-неділ в Парижі при участі тих самих співробітників.

Приймається передплата на 1927 рік.

Передплата: у Франції на рік — 120 фр., на півроку — 60 фр., на три місяці — 30 фр., на один місяць 12 фр.

Редакція і Адміністрація: 19, rue des Gobelins, Paris XIII.

Поштова адреса: «Le Trident» (Tryzoub). Boîte post. № 15. Paris XIII.

Редагує—**Комітет.**

Адміністратор: *Іл. КОСЕНЬКО*

Le Gérant : Mme Jeanne de Carvalho Gerzain.

Soc. Anon. Imprimerie de Navarre, 5, rue des Gobelins, Paris.